

НАУЧНО СТАНОВИЩЕ

Научно становище относно риска за здравето на растенията, породен от *Chrysanthemum stunt viroid* на територията на ЕС с идентифициране и оценка на мерките за редуциране на риска

Европейски Орган по Безопасност на Храните (EFSA), Парма, Италия

Въведение

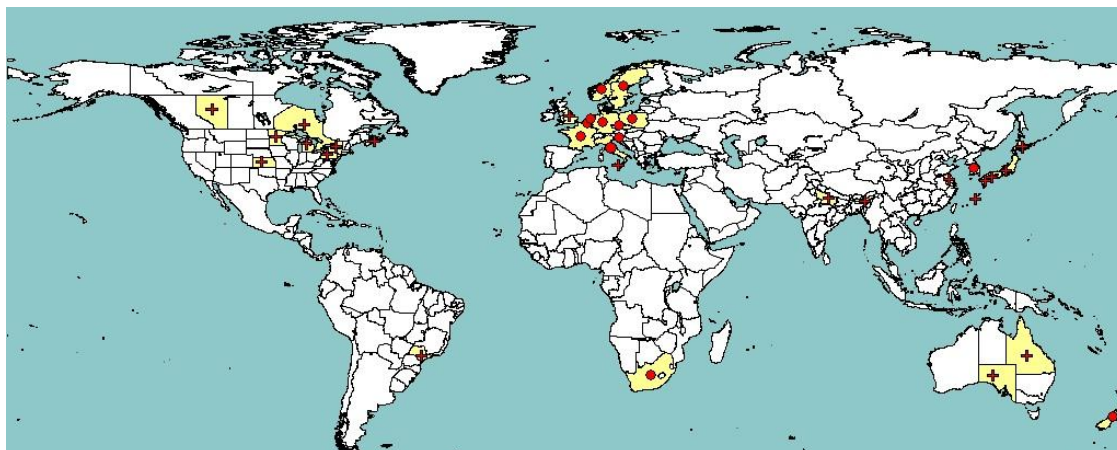
EFSA извърши оценка на риска от патогена *Chrysanthemum stunt viroid* (CSVd), който поражява декоративни растения, най-вече от рода на хризантемите. Вредителят никога не е установяван в България като и до момента не се среща в страната. Към момента в съседните на България страни също не е регистриран този патоген.

CSVd принадлежи към род *Pospiviroid* на семейство Pospiviroidae. Това е **вириод** (субвирусен инфекциозен агент с малък геном, състоящ се от една единична затворена РНК молекула), чийто основни гостоприемници са растения от видовете от семейство сложноцветни – *Dendranthema morifolium*, *D. indicum*, *Chrysanthemum prealtum* и *Tanacetum parthenium* – общо познати като хризантеми. При експериментални проучвания е доказано, че вириодът може да заразява и стопански видове от семейство картофиви – **домати и картофи**.

Симптоми – около една трета от заразените растения носят инфекцията безсимптомно. Заразените растения като цяло цъфтят по-рано от здравите от един и същи сорт като този ефект на ранен цъфтеж настъпва все по-рано през всеки следващ вегетационен сезон. Цветовете са по-малко на брой и по-малки, в различна степен избледнели. Листата

намаляват както на брой, така и на размери, листната повърхност е вълнообразна и осеяна с **жълтозелени петна**. Стръковете стават крехки и се чупят лесно.

Разпространение – на картата е представено разпространението в световен мащаб:

Резюме

В ЕС, CSVd е бил регистриран в 16 държави, като към края на 2012 г. се **среща** в Австрия, Белгия, Чехия, Дания, Франция, Германия, Унгария, Италия, Холандия, Норвегия, Полша, Швеция, Обединено кралство. Понастоящем вириода е включен като карантинен в Анекс II, Част А, Раздел II на Директива 2000/29/ЕС.

В резултат на запитване от ЕК, експертите в Панелът по растително здраве към EFSA са извършили **оценка на риска** за здравето на растенията от CSVd с идентифициране на възможните начини за редуциране на риска.

В много случаи данните за разпространението и степента на поразяване на растенията оскъдни. Идентифицирани са три възможни пътя на проникване като най-важният от тях е чрез растения, **предназначени за засаждане** – този път за навлизане е оценен със **средна вероятност**, като степента на несигурност на данните е оценена като средна. Другите два пътя – въвеждане и разпространение на CSVd чрез семена и чрез растителен материал, който не е предназначен за засаждане са **оценени с ниска степен** на вероятност по отношение на проникването в територии, които понастоящем са свободни от патогена. За тези два пътя обаче степента на несигурност на данните е оценена като **висока**, тъй като липсват ключови данни в научната литература по отношение на възможностите за разпространение по изброените начини.

По отношение на оценката в зависимост от разстоянието, на което може да се разпространи вириода е оценено, че на къси разстояния (*в рамките на една култура в оранжерия или на открито*) между отделните индивиди-гостоприемници е възможно **механично** разпространение или с помощта на **вектори** – насекоми (а по данни на EPPO и чрез паразитни растения от род *Cuscuta*). Оценката е от малко до средно вероятно с висока степен на несигурност на данните. Понастоящем, при наличие на работеща **програма за сертифициране** на различните видове хризантеми и за невегетативното

размножавани растения, то разпространението на дълги разстояния е оценено като малко вероятно до средно вероятно със средно ниво на несигурност.

Поради ефективно работещите сертификационни системи в цветарската индустрия, рискът от разпространението на патогена чрез замърсени **резници** е оценен като малък със средна степен на несигурност.

Въздействието върху зеленчуковите култури от сем. Картофиви, които могат да са потенциални гостоприемници, е оценено като пренебрежимо със средна степен на несигурност в данните.

По отношение на възможните мерки за редуциране на риска, Панелът оценява фитосанитарните мерки, формулирани в Директива 2000/29/ЕО и идентифицира допълнителни мерки, приложими когато е уместно. Оценени като най-ефективни възможности за редуциране на риска са тези, отнасящи се до **санитарния статус** на посадъчния материал. Те включват текущите мерки, както и прилагането на законова сертифицираща система със съответните изисквания за внос или ако това е невъзможно, но потенциално по-малко ефективно – използването на доброволните **стандарти в индустрията**.

В течение на анализа на мерките са били установени някои **слабости**. Те се отнасят до: методите, използване за прилагане на мерките (*за контрол на вноса се разчита в голяма степен на фитосанитарните паспорти за сметка на по-надеждната визуална проверка*), не са разглеждани други гостоприемници на CSVd, различни от хризантемите, стандартите за качество в Директива 2000/29/ЕО не са достатъчно надеждни (*например, разрешава се внос на три последователни поколения от отрицателни при тест за CSVd растения*). Изпълнението на мерките за редуциране на риска трябва да включва ограничаването на влиянието на тези констатирани недостатъци. Това в крайна сметка би следвало да доведе до прилагането на по-строги стандарти.

Снимка: www.apsnet.org

Литература:

EPPO. Data Sheets on Quarantine Pests. Chrysanthemum stunt viroid. Prepared by CAB International and EPPO for the EU under Contract 90/399003

EFSA Panel on Plant Health (PLH); Scientific Opinion on the risk to plant health posed by *Chrysanthemum stunt viroid* for the EU territory, with identification and evaluation of risk reduction options. EFSA Journal 2012;10(12):3027. [87 pp.] doi:10.2903/j.efsa.2012.3027. Available online: www.efsa.europa.eu/efsajournal

Изготвил: ГЕОРГИ БАЛДЖИЕВ

Център за оценка на риска към БАБХ
10.01.2013 г.